

УДК 336.2
JEL H61, H79, O23

Ю. О. Раделицький

кандидат економічних наук, доцент Львівського національного
університету імені Івана Франка, м. Львів
e-mail: radelyckyyjurij@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8968-4821>

О. Р. Квасній

аспірант Дрогобицького державного педагогічного
університету імені Івана Франка, м. Дрогобич
e-mail: lg_k@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8881-9165>

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Подано теоретичне дослідження становлення системи місцевих бюджетів як основи реалізації місцевого самоврядування на різних етапах розвитку української держави. Здійснено періодизацію розвитку системи місцевих бюджетів на українській території. Досліджено особливості формування місцевих бюджетів УРСР. Охарактеризовано вплив розвитку місцевих бюджетів СРСР на формування бюджетної системи незалежної української держави. Визначено основні етапи розвитку місцевих бюджетів у період існування незалежної України. Наведено трактування поняття «місцеві бюджети» вітчизняними вченими, які займаються дослідженням цієї категорії. Визначено особливості трактування поняття економістами різних епох і держав. Запропоновано підхід до визначення місцевих бюджетів як системи економічних відносин. Такі взаємовідносини запропоновано розглядати у трьох формах: організаційній, економічно-фінансовій та суспільно-політичній. Наведено основні ознаки місцевих бюджетів. Охарактеризовано основні функції місцевих бюджетів: акумуляційну, розподільчу, регуляторну, облікову, стабілізаційну, контрольну та функцію забезпечення самостійності. Проведено дослідження особливостей законодавчого визначення категорії «місцевий бюджет». Акцентовано увагу на питання впливу децентралізаційних процесів на розвиток місцевих бюджетів.

Ключові слова: місцеві бюджети, ознаки місцевих бюджетів, місцеве самоврядування, адміністративно-територіальна реформа, децентралізація.

Radelytskyu Yu., Kvasniy O. LOCAL BUDGETS INTERMS OF DECENTRALIZATION: THEORETICAL ASPECTS

The article presents a theoretical study of formation of the system of local budgets as the basis for implementation of local self-government at various stages of development of Ukraine. Periodization of development of the system of local budgets at the territory of Ukraine is carried out. The peculiarities of formation of local budgets of the Ukrainian SSR are investigated. The influence of development of local budgets of the USSR on formation of the budget system of an independent Ukrainian state has been characterized. The main stages of development of local budgets during the period of existence of independent Ukraine are determined. Current structure of the budgetary system of Ukraine is presented and the place and role of local budgets in this system are determined. The interpretation of the concept of «local budgets» by domestic scientists engaged in the research of this category is given. The features of interpretation of the concept by economists of different time periods and states are determined. It is substantiated that the analysis of scientific approaches to the definition of the concept of «local budgets» emphasizes its system and the need for a comprehensive review. The approach of the definition of local budgets as a system of economic relations was proposed due to the fact that the study of relations between the subjects of the budget process at the local level contributes to a better understanding of economic content of the budget and definition of its role in redistributive processes. Such relationships are proposed to be considered in three forms: organizational, economic and financial, and socio-political. The main features of local budgets are given. Clearly defined structure and peculiarities of the relationship between budgets of different levels are ensured by the interdependence and unity of construction of the system of internal budget relations and forms of state and administrative-territorial organization; ability of the state to ensure effective influence on the process of formation of inter-budgetary relations, interterritorial distribution of social product, regulation of economic relations and proportions of production and economic potential in different territories through the use of different methods and coercion levers. The main functions of local budgets are described: accumulative, distributive, regulatory, accounting, stabilization, control and independence functions. Attention is focused on the peculiarities of development of the system of local budgets in Ukraine on the basis of the norms of the Law of Ukraine «About Local Self-Government»: independence within the legislative framework and balance. The study of the peculiarities of legislative definition of the category «local budget» has been carried out, the legislative and regulatory acts, which are the basis for functioning and development of local budgets, are listed. The norms of the Budget Code of Ukraine within the framework of definition of rights are characterized and attention is focused on the issues of influence of decentralization processes on development of local budgets. The main legislative innovations in the issues of formation and implementation of local budgets in Ukraine after 2014 are outlined.

Keywords: local budgets, features of local budgets, local self-government, administrative-territorial reform, decentralization.

Постановка проблеми. Українська держава перебуває на етапі зміни вектора економічного розвитку і оновлення управлінського механізму в контексті євроінтеграційного напрямку, що включає підтримку, прийняття і наближення до європейських стандартів економіко-соціального розвитку та реформатування бюджетної політики в напрямі посилення ролі місцевих бюджетів. Це вимагає нового погляду на місце та роль місцевих бюджетів у складі бюджетної системи держави, що акцентує на потребі дослідження категорії «місцеві бюджети» та визначення її сутності в наукових підходах економістів.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженням ролі і місця місцевих бюджетів у бюджетній системі держави займалися багато науковців, серед яких: Н. І. Власюк, О. П. Кириленко, В. І. Кравченко, Т. В. Мединська, М. І. Мельник, І. М. Ходорович та інші. Водночас слід звернути увагу на посилення потреби у таких дослідженнях у зв'язку з реформою децентралізації. Тому потрібно більш детально зупинитися на основних аспектах розвитку теорії місцевих фінансів і місцевих бюджетів як їх ключової складової в процесі розвитку української державності.

Метою статті є формування системного бачення розвитку місцевих бюджетів і дослідження наукових підходів до становлення та розвитку бюджетів як економічної категорії.

Основні результати дослідження. Дослідження поняття «місцеві бюджети» безпосередньо пов'язане з питанням розвитку місцевого самоврядування на території країни та особливостями побудови системи державного управління. Враховуючи, що розвиток місцевих бюджетів відбувався в історичному контексті, залежно від розвитку державності та традицій управління, особливостей формування та укріплення місцевого самоврядування, доцільно розглянути питання періодизації становлення та розвитку системи для виявлення напрямку подальшого розвитку місцевих бюджетів, а також відмінностей між системою, яка сформувалася станом на сучасний період, та системою у різні періоди минулого.

Першочергово слід зауважити, що єдиного підходу до визначення етапів розвитку місцевих бюджетів немає. Окремі науковці (такі як О. Кириленко, О. Ролінський, П. Бечко) вважають за доцільне етап становлення системи віднести до 1864-1917 рр., період комплексного реформування управлінської системи в Російській імперії, що передбачало формування земств і створення місцевого самоврядування в умовах певної децентралізації влади і ресурсів. Натомість М. Васильєва, Г. Поляк, Г. П'ятаченко, Н. Ширкевич та ін. акцентують на 10 липня 1918 р., даті прийняття Конституції РРФСР, законодавча сила якої поширювалася і на території сучасної України. Цим документом було закріплено розмежування бюджетів на державний та місцеві, а також запровадження системи перерозподілу фінансового ресурсу між бюджетами різних рівнів: так, на державному рівні потреби забезпечувалися за рахунок коштів державного казначейства, на місцевому рівні – за

рахунок коштів, зібраних на цих територіях. Окрім того, саме з 1918 р. було затверджено правила формування доходів місцевих бюджетів з визначенням їх джерел (місцевих податків і зборів, зібраних на відповідній території; фінансування з державного бюджету).

Загалом розвиток системи місцевих бюджетів і місцевого самоврядування у Радянському Союзі можна охарактеризувати за такими періодами:

1) 1917-1930 рр. – прийняття Конституції РРФСР і Тимчасового положення про місцеві фінанси, запровадження механізму надання субвенцій на місцевий рівень; визначено склад місцевих бюджетів (районні, волосні та міські бюджети);

2) 1930-1938 рр. – податкова реформа, яка суттєво змінила систему правових відносин між центральними та місцевими органами управління на користь останніх; введено податок з обороту, запроваджено обов'язкове формування сільських бюджетів;

3) 1938-1945 рр. – воєнні дії та реформатування економіки та системи державного управління на військові «рейки», що мало наслідком скорочення кількості місцевих бюджетів;

4) 1945-1960 рр. – період відновлення і розвитку народного господарства та бюджетної системи зокрема; зміцнення ролі місцевих бюджетів та остаточне формування бюджетної «вертикалі» з прийняттям закону про право кожної ради мати самостійний бюджет;

5) 1960-1985 рр. – склад місцевих бюджетів включає обласні, міські, районні у містах, селищні та сільські бюджети, визначено склад доходів і видатків місцевих бюджетів, умови і механізми акумулювання та витрачання бюджетних коштів;

6) 1985-1990 рр. – ратифікація Європейської хартії про місцеве самоврядування, а також прийняття низки законодавчих актів, які відкрили добу відновлення інституту місцевого самоврядування та місцевих бюджетів як його фінансової основи; здобуття незалежності України.

Відтак дослідження радянського періоду становлення та розвитку місцевих бюджетів і системи місцевого самоврядування дозволяє окреслити такі риси, притаманні системі у цей період:

- по-перше, це формальна самостійність місцевого самоврядування та незалежність місцевих бюджетів від державного бюджету на основі принципу «демократичного централізму»; натомість реальна вмонтованість системи місцевого самоврядування в систему органів державного управління;
- по-друге, це повна залежність формування і розвитку системи місцевих бюджетів від особливостей функціонування адміністративно-командної економіки, в результаті чого сформувалася фінансова залежність місцевих бюджетів від державного бюджету.

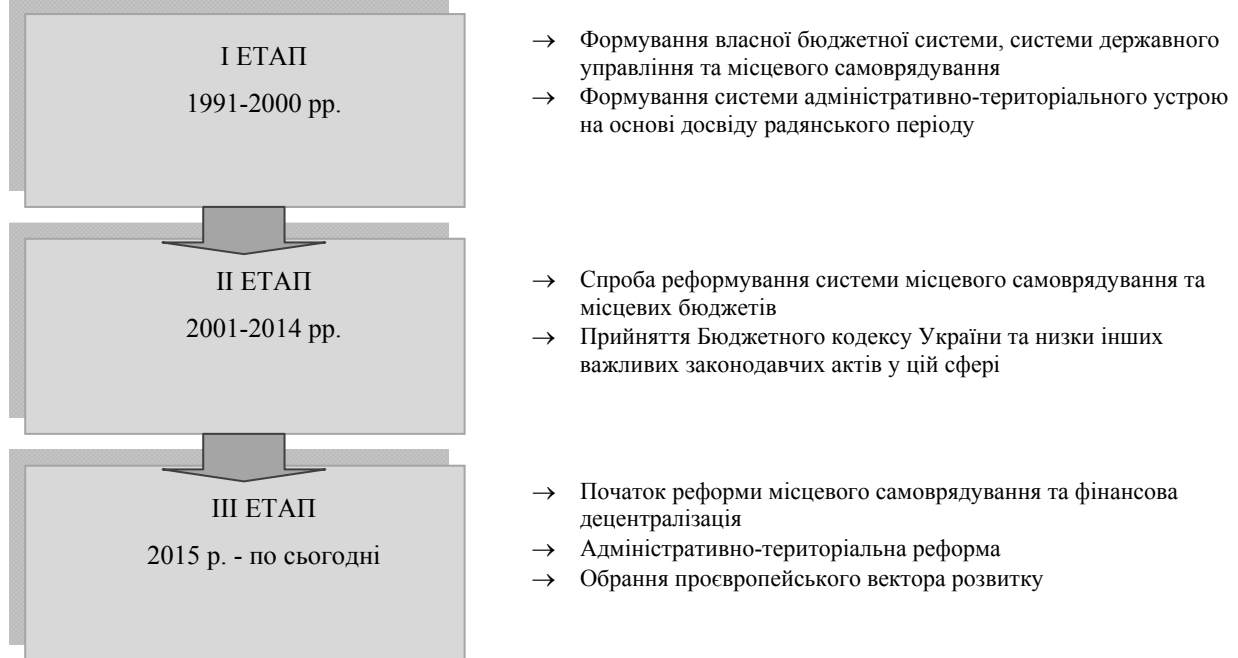
Період існування незалежної української держави з позиції періодизації розвитку системи місцевого самоврядування та місцевих бюджетів також доцільно поділити на окремі етапи (рис. 1). Особливістю

першого етапу розвитку місцевих бюджетів було формування бюджетної системи України на «фундаменті», закладеному у період функціонування адміністративно-командної економіки, а відтак перейняття «рис» та особливостей формування бюджетів Радянського Союзу.

Щодо другого етапу, саме у цей період виникла мова про потребу забезпечення фінансової спроможності територіальних громад, проте системних кроків у цьому напрямі зроблено не було,

окрім розширення переліку доходів місцевих бюджетів і встановлення порядку реалізації програмно-цільового методу бюджетування за рахунок внесення змін до Бюджетного кодексу у 2010 р.

Третій етап розвитку місцевих бюджетів триває станом на сьогодні і передбачає рух у напрямі адміністративно-фінансової децентралізації, що буде розглянуто у наступних параграфах.

Рис. 1. Періодизація розвитку системи місцевих бюджетів в умовах незалежності України

Сформовано автором.

Зважаючи на динамічність розвитку місцевих фінансів як елемента фінансової системи держави, доцільно провести дослідження зміни та особливостей трактування поняття «місцеві бюджети».

Вперше визначив наукові засади функціонування місцевого самоврядування та необхідності забезпечення фінансової основи їх розвитку засновник теорії публічних фінансів А. Сміт. Вагомий вклад у наукове обґрунтування місцевих бюджетів внесли А. Вагнер, К. Рау, Л. Штейн, Р. фон Кауфман та ін. Серед російських вчених дослідженням поняття займалися А. Марков, І. Янжул, М. Смірнов, І. Озеров, М. Курчинський. Проте дослідження цих вчених не торкалися безпосередньо розкриття суті та структури місцевих бюджетів; місцеві бюджети розглядалися радше в контексті матеріальних засобів, що перебувають у розпорядженні влади на місцевому рівні. Водночас можна зазначити, що ретроспективний аналіз сутності та ролі місцевих бюджетів з боку їх трактування вченими дозволяє акцентувати увагу на діалектичному взаємозв'язку розвитку бюджетів і поступу системи державного управління.

Щодо вітчизняних науковців, можна зауважити різні підходи до трактування поняття «місцеві бюджети». Більшість науковців (В. І. Кравченко, О. П. Кириленко, П. К. Бечко, О. В. Ролінський та ін.)

розглядають цю категорію у трьох аспектах: як нормативно-правовий акт, як план доходів і видатків, як економічну категорію. Натомість інші економісти (О. Матвеева, М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта) наполягають на дуальній сутності місцевих бюджетів, оскільки вони, по-перше, виступають складовою бюджетної системи держави, по-друге, є ключовим елементом місцевих фінансів і фундаментом розвитку місцевого самоврядування.

Д. А. Ковалевич [1] та С. В. Михайленко [2] акцентують увагу на комплексності поняття «місцеві бюджети», зауважуючи можливість їх розгляду з різних позицій. Так, С. В. Михайленко розглядає бюджет з різних точок зору: як правову категорію, законодавчий акт, фонд фінансових ресурсів, прогноз доходів і видатків, регулятор фінансових відносин, фізичну наявність грошових коштів на відповідних рахунках, сукупність бюджетних відносин [2]. Д. А. Ковалевич визначає роль місцевих бюджетів як елемента розвитку держави, зокрема зауважує:

- за рахунок використання ресурсів місцевих бюджетів забезпечується фінансування заходів у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури та спорту, тобто здійснюється надання відповідних соціальних послуг;

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

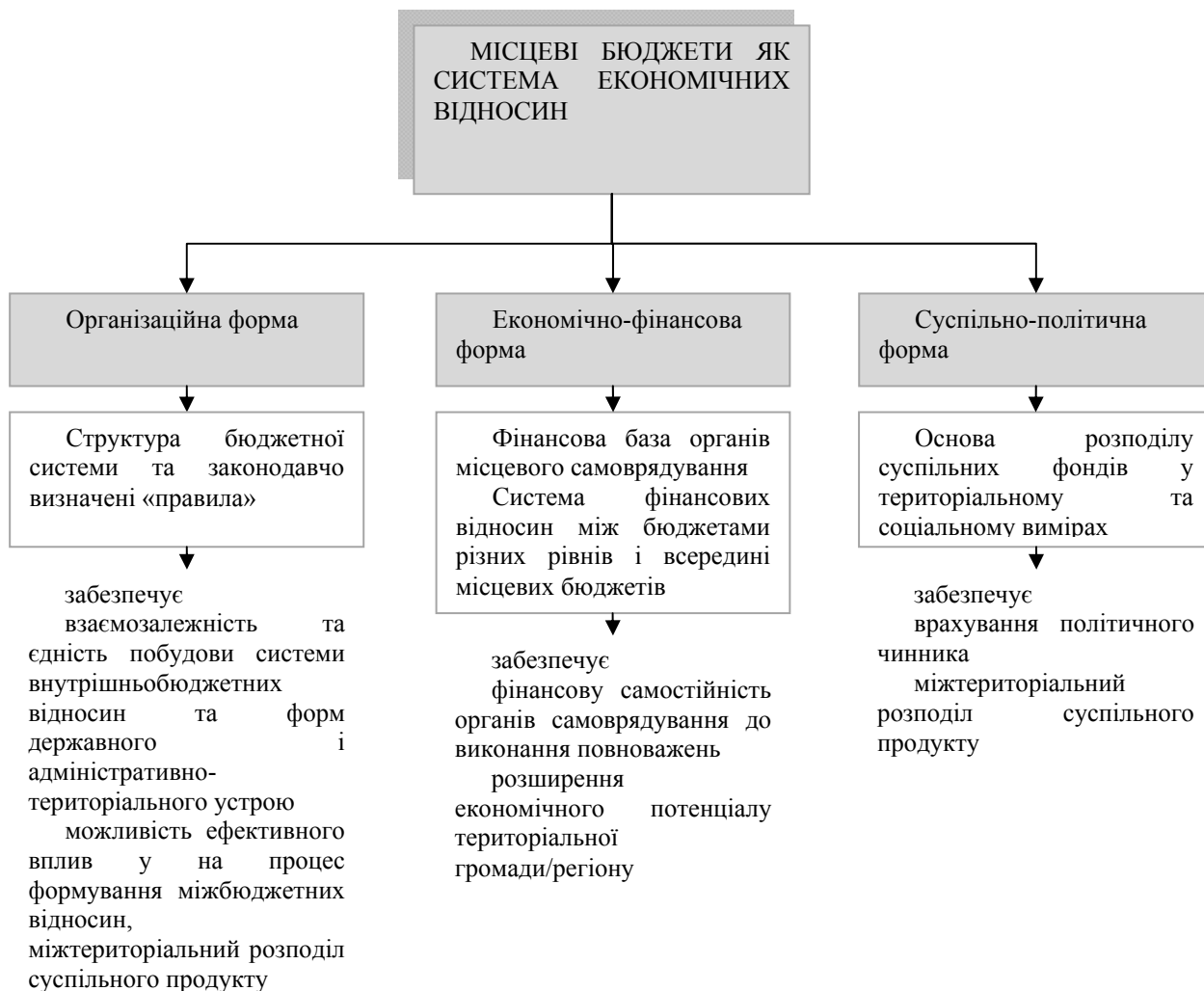
- роль місцевих бюджетів як фінансового джерела та чинника підвищення економічного потенціалу;
- центральне місце місцевих бюджетів в економічній системі держави через акумуляцію значних фінансових ресурсів;
- чисельність місцевих бюджетів як ланки бюджетної системи;
- роль місцевих бюджетів у перерозподілі ВВП, здійсненні впливу на задоволення потреб населення, соціально-економічний розвиток регіону;
- роль місцевих бюджетів як фундаменту самостійності органів місцевого самоврядування та фінансової основи розвитку територіальних громад (соціального, економічно-господарського, культурного, екологічного тощо).

Таким чином, у наукових підходах до визначення поняття «місцеві бюджети» увага акцентується на його системності та потребі комплексного розгляду. З позиції розгляду місцевих бюджетів як системи економічних відносин, які виникають у процесі

формування, розподілу та використання фондів фінансових ресурсів адміністративно-територіальних формувань, можна визначити таку структуру цих взаємовідносин:

- між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування в контексті акумулювання доходів та їх розподілу між рівнями бюджетної системи, а також здійснення фінансування з місцевого бюджету в процесі виконання відповідних завдань;
- між органами місцевого самоврядування та населенням громади в процесі формування та використання коштів;
- між органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання.

Розгляд місцевих бюджетів з боку дослідження взаємовідносин суб'єктів бюджетного процесу на місцевому рівні сприяє кращому розумінню економічного змісту бюджету та визначенню його ролі у перерозподільчих процесах. Такі взаємовідносини можна розглядати у трьох формах – організаційній, економічно-фінансовій та суспільно-політичній (рис. 2).

Рис. 2. Форми місцевих бюджетів як системи економічних відносин

Розробка автора.

Організаційною формою розвитку місцевих бюджетів виступає структура бюджетної системи, яка включає конкретні види місцевих бюджетів, через які відбувається організація взаємовідносин за законодавчо визначеними «правилами».

Чітко визначена структура і особливості взаємовідносин між бюджетами різних рівнів забезпечує:

- по-перше, взаємозалежність та єдність побудови системи внутрішньобюджетних відносин і форм державного і адміністративно-територіального устрою;
- по-друге, можливість з боку держави забезпечити ефективний вплив на процес формування міжбюджетних відносин, міжтериторіальний розподіл суспільного продукту, регулювання економічних відносин і пропорцій виробничо-господарського потенціалу на різних територіях через використання різних методів і важелів примусу.

З позиції розгляду економіко-фінансової форми місцевих бюджетів як системи економічних відносин між суб'єктами бюджетного процесу акцент робиться на їх ролі, по-перше, як фінансової бази органів місцевого самоврядування; по-друге, як системи фінансових відносин, що складаються між бюджетами різних рівнів і всередині місцевих бюджетів.

Щодо суспільно-політичної форми місцевих бюджетів, вони виступають осередком перерозподілу суспільних фондів у територіальному та соціальному вимірах. Ця форма часто не враховується при дослідженні місцевих бюджетів, проте, зважаючи на залежність економічних процесів (і, зокрема, формування та виконання бюджетів) від політичної ситуації, це важливий для врахування чинник.

До питання основних функцій місцевих бюджетів звертається чимало науковців. Так, І. Благун, В. Хомутенко, Р. Сорока акцентують на двох функціях, а саме [3]: розподільчій – проявляється під час розподілу та перерозподілу ВВП між суб'єктами бюджетних відносин, внаслідок чого відбувається концентрація фінансових ресурсів у руках держави для надання відповідного рівня соціальних послуг населенню; контрольна – функція фінансового

контролю впродовж усього бюджетного процесу для визначення стану розподільчого процесу та перевірки правильності його проходження.

Зважаючи на роль місцевих бюджетів, І. Чугунов зауважує, що вони уособлюють фінансовий механізм, який проявляється у накопиченні грошових фондів, які спрямовуються на задоволення соціально-культурних і побутових потреб територіальних громад, і через них забезпечується перерозподіл вартості у міжтериторіальному вимірі, між галузями господарства, в економічній та суспільній сферах, а, отже, визначає їх як важливий інструмент фінансово-економічного регулювання [5]. Відтак учений акцентує на регуляторній функції місцевих бюджетів.

О. Крук натомість звертає увагу на економічну безпеку місцевого бюджету, досягнення якої вимагає дотримання таких основних вимог: балансу дохідної та видаткової частин бюджету та спроможності до стабільного забезпечення потреб населення відповідної території, а також здатності органів місцевого самоврядування за рахунок місцевих бюджетів самостійно забезпечити реалізацію своїх повноважень. Аналіз погляду економіста дозволяє виділити стабілізаційну функцію місцевих бюджетів, а також зауважує необхідність за рахунок бюджету досягнення самостійності органів місцевого самоврядування, що особливо актуально в Україні в умовах децентралізації.

На цю умову звертає увагу і В. Боровик, відзначаючи, що «потенціал муніципалітетів щодо забезпечення видаткових частин їх бюджетів власними фінансовими ресурсами, тобто чинник фіскальної самодостатності, виступає стрижневим фактором у виборі тієї чи іншої моделі бюджетних відносин, а відтак і особливостей та механізмів розподілу бюджетних ресурсів між державою та бюджетами місцевих громад для кожної конкретної країни. Ця самодостатність органів місцевого самоврядування на практиці проявляється у наявності власних фінансових ресурсів та їх достатності для виконання муніципальних функцій і повноважень, визначених законодавством» [7].

Таким чином, аналіз доробків учених у цьому напрямі дозволяє визначити перелік основних функцій місцевих бюджетів, які наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Функції місцевих бюджетів

Функції	Зміст функції
Акумуляційна	передбачає формування фінансової бази місцевого самоврядування
Розподільча	передбачає розподіл чистого доходу між суб'єктами бюджетних відносин
Регуляторна	забезпечує вплив місцевих бюджетів на перебіг процесів у відповідній адміністративно-територіальній одиниці для досягнення плановірності фінансування відповідних суб'єктів та дотримання часових рамок
Облікова	передбачає фіксацію руху обсягів грошових коштів між суб'єктами бюджетних відносин
Стабілізаційна	забезпечує вплив на обсяги споживання суспільства, рівень зайнятості, показники економічного розвитку та темпи інфляції тощо
Контрольна	передбачає забезпечення заходів фінансового контролю впродовж бюджетного періоду
Функція забезпечення самостійності	забезпечує відповідний рівень самостійності адміністративно-територіальної одиниці у питанні фінансування надання соціальних послуг та економічного розвитку території

Розробка автора.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

Окремим питанням є аналіз законодавчого визначення поняття «місцевий бюджет». Вперше у законодавчих актах незалежної України означення цієї категорії було представлено у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні»: «бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування». Окрім того, дотичними до визначення місцевого бюджету як такого є означення, наведені у Бюджетному кодексі України:

1) бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду;

2) бюджети місцевого самоврядування – бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад;

3) бюджети об'єднаних територіальних громад – бюджети об'єднаних територіальних громад, створених згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, а також бюджети об'єднаних територіальних громад, визнаних Кабінетом Міністрів України спроможними в порядку, встановленому законом.

Зважаючи на те, що в Україні, як і інших унітарних і федеративних країнах місцеві бюджети включають цілу систему взаємопов'язаних фондів, доцільно акцентувати увагу на структуру бюджетної системи та місце в ній саме місцевих бюджетів. Структура бюджетної системи України станом на 1 січня 2019 року включає: 24 обласні бюджети, 460 районних бюджети, 876 ОТГ та 6942 бюджети адміністративно-територіальних одиниць базового рівня.

В основі функціонування місцевих бюджетів в Україні лежать нормативно-правові та законодавчі акти. Основними є Бюджетний кодекс України, Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Податковий кодекс, закони про Державний бюджет тощо. Зважаючи на те, що формування та функціонування місцевих бюджетів обумовлюється обраним вектором розвитку держави, напрямом регіональної політики, особливостями бюджетної системи та традицій місцевого самоврядування, існує залежність їх розвитку від змін нормативно-правової основи розвитку держави загалом.

Акцентуючи увагу на особливостях розвитку системи місцевих бюджетів в Україні, Закон України «Про місцеве самоврядування» визначає важливі умови їх функціонування: самостійність у законодавчо визначених межах (п. 61.4 засвідчує, що самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом загальнодержавними доходами, а також правом самостійно визначати напрями

використання коштів місцевих бюджетів); збалансованість (пп. 66.1-66.3 визначають, що повноваження на здійснення витрат місцевого бюджету мають відповідати обсягу надходжень місцевого бюджету; за відсутності можливості збалансування місцевих бюджетів і неспроможності забезпечити покриття видатків держава забезпечує збалансування місцевих бюджетів шляхом передачі необхідних коштів до відповідних місцевих бюджетів у вигляді дотацій та субвенцій).

Обумовлена законодавством самостійність чітко обґрунтована нормами Бюджетного кодексу у фінансовому та адміністративному аспектах, зокрема визначено:

- право органів самоврядування на самостійне формування бюджетів на місцевому рівні, відповідно до якого закріплено дохідні джерела та видаткові повноваження;
- незалежність прийняття державного бюджету та затвердження місцевих бюджетів (незалежно від строків прийняття державного бюджету місцеві бюджети затверджуються до 25 грудня року, що передує плановому);
- спрощення процесу проведення місцевих запозичень від міжнародних організацій і надання місцевих гарантій при погодженні цих операцій з Міністерством фінансів (місцеві зовнішні запозичення мають право здійснювати м. Київ і міста обласного значення);
- право самостійного вибору на рівні органів місцевого самоврядування установи, що буде здійснювати обслуговування коштів з власних надходжень і бюджету розвитку;
- право органів місцевого самоврядування на встановлення ставок і умов сплати місцевих податків і зборів.

Слід акцентувати, що в умовах адміністративно-фінансової децентралізації питання ефективного формування місцевого бюджету та його наповнення більшою мірою передане на рівень органів місцевого самоврядування. Перші кроки в цьому напрямі в Україні було зроблено у 2014 р. з прийняттям низки важливих законодавчих і нормативно-правових актів, а саме: Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015; Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р; Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України» (щодо реформи міжбюджетних відносин) від 28.12.2014 р. № 79-VIII; Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 року № 157-VIII; Методики формування спроможних територіальних громад.

Висновки. У результаті процес формування та виконання місцевих бюджетів зазнав змін у таких напрямках: розпочато реформу місцевого

самоврядування та територіальної організації влади; запущено процес формування достатніх фінансово-організаційних умов розвитку територіальних громад; дозволене самостійне формування місцевих бюджетів незалежно від термінів прийняття державного бюджету; запроваджено систему вирівнювання податкоспроможності територій; реформовано існуючі податки і збори.

Очікуваним результатом зазначених змін є формування спроможних територіальних громад, здатних ефективно здійснювати місцеве самоврядування, забезпечити розширення їх економічного потенціалу, ефективного виконання покладених функцій та укріплення демократії і формування громадянського суспільства на місцевому рівні. Внаслідок реформування територіальна громада стає «господарем» на своїй території, що вимагає наявності відповідних фінансових ресурсів для виконання повноважень, а це передбачає забезпечення ефективного акумулювання коштів до місцевих бюджетів.

Список використаних джерел

1. Ковалевич Д. А. Місцеві бюджети та їх роль у територіальному розвитку. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2014. Вип. 2. С. 198-203.
2. Михайленко С. В. *Бюджетний менеджмент: стан та оцінка ефективності*: монографія. Одеса: ВСВ, Друк Південь, 2011. 400 с.
3. Сорока Р. С., Благун І. Г. *Бюджетна система: навчальний посібник*. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ. 2011. 236 с.
4. Пасічник Ю. В. *Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні*: монографія. Донецьк: Юго-Восток, ЛТД, 2005. 642 с.
5. Чугунов О. І. Бюджети місцевого самоврядування як інструмент соціально-економічного розвитку територій. *Економічний вісник університету*. 2014. Вип. 23(1). С. 262-266.
6. Lockwood В. Fiscal decentralization: A political economy perspective. *The Warwick Economics Research Paper Series*. 2007. No 721.
7. Боровик П. М., Ролінський О. В., Мазур К. М. Вітчизняна практика та зарубіжний досвід

бюджетних відносин на рівні місцевих бюджетів. *Облік і фінанси*. 2015. № 1. С. 51-57.

References

1. Kovalevych, D. A. (2014). Mistsevi byudzhety ta yikh rol' u terytorial'nomu rozvytku [Local budgets and their role in territorial development]. In *Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu: Ekonomichni nauky [Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute: Economic Sciences]*: Vol. 2 (pp. 198-203). [in Ukrainian].
2. Mykhaylenko, S. V. (2011). *Byudzhetnyy menedzhment: stan ta otsinka efektyvnosti: [Budget management: status and performance evaluation]*. Odessa: VSV, Print South. [in Ukrainian].
3. Soroka, R. S., & Blahun, I. H. (2011). *Byudzhetna systema [Budget system]*: Textbook. Lviv, Lviv State University of Internal Affairs. [in Ukrainian].
4. Pasichnyk, Yu. V. (2005). *Byudzhetnyy potentsial ekonomichnoho zrostannya v Ukrayini [Budget potential of the economic growth in Ukraine]*. Donetsk: South-East Ltd. [in Ukrainian].
5. Chuhunov, O. I. (2014). Byudzhetnyy mistsevoho samovryaduvannya yak instrument social'no-ekonomichnoho rozvytku terytoriyi [Budgets of local self-government as an instrument of socio-economic development of territories]. In *Ekonomichnyy visnyk universytetu [Economic Bulletin of University]*: Vol. 23(1) (pp. 262-266). [in Ukrainian].
6. Lockwood, B. (2007). Fiscal decentralization: A political economy perspective. *The Warwick Economics Research Paper Series*. 721.
7. Borovyk, P. M., Rolinsky, O. V., & Mazur, K. M. (2015). Vitchyznyana praktyka ta zarubizhnyy dosvid byudzhetnykh vidnosyn na rivni mistsevyykh byudzhetiv [Domestic practice and foreign experience of budget relations at the level of local budgets]. *Oblik i finansy – Accounting and Finance*, 1, 51-57. [in Ukrainian].

Надійшло 16.08.2018 р.